

Γιάννης Σταθάτος Η ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΥΛΩΦ

Ο Παύλος Μυλώφ γεννήθηκε το 1890 στη Βεσσαραβία της Ρωσίας (σημερινή Μολδαβία). Μετά την επανάσταση των Μπολσεβίκων, κατέφυγε με τη μητέρα του στην Ελλάδα, όπου και έζησε μέχρι τον θάνατό του το 1972. Εργάστηκε σαν δημοσιογράφος και μεταφραστής σε διάφορες Αθηναϊκές εφημερίδες. Τα ενδιαφέροντά του συμπεριλάμβαναν τόσο τη λογοτεχνία όσο και την περιήγηση (υπήρξε μέλος της Ένωσης Ελλήνων Συγγραφέων και της Ένωσης Δημοσιογράφων Τουρισμού), αγαπημένη του όμως ενασχόληση ήταν αναμφισβήτητα η φωτογραφία, στην οποία αφοσιώθηκε κατά τις δεκαετίες του '50 και του '60.

Η ίδρυση της Ελληνικής Φωτογραφικής Εταιρείας το 1952 υπήρξε σημαδιακή για τον Μυλώφ. Ο ίδιος συγκαταλέγεται μεταξύ των ιδρυτικών μελών, παίζοντας ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση των αρχών αλλά και της πρακτικής κατεύθυνσης του φορέα. Έγραψε τότε χαρακτηριστικά ότι ένας από τους κυριότερους σκοπούς της οργάνωσης «είναι να δώσει ώθηση στη φωτογράφιση των ωραιότερων Ελληνικών τοπείων και αρχαιολογικών θησαυρών της Ελλάδος». Μόνον έτσι «οι ερασιτέχνες θα μπορέσουν με τις φωτογραφίες τους να εκτοπίσουν από την αγορά τα άθλια εκείνα καρτ-ποστάλ και τις ακαλαίσθητες κακότεχνες φωτογραφίες, που μόνο για δυσφήμιση της Ελλάδος χρησίμευαν έως τώρα».¹

Από τους στυλοβάτες της ΕΦΕ, ο Μυλώφ ανέλαβε «τη διεύθυνση του τριμηνιαίου περιοδικού *Ελληνική Φωτογραφία* για ολόκληρη την πρώτη περίοδο (αρ.1, Ιούλιος 1954 – αρ. 35, Νοέμβριος 1964) και για κάποια επιπρόσθετα τεύχη της δεύτερης».² Η *Ελληνική Φωτογραφία* ήταν για πολλά χρόνια η μόνη περιοδική έκδοση που ασχολείτο με το μέσον αυτό στην Ελλάδα, και οι απόψεις του Μυλώφ και των συναδέλφων του της ΕΦΕ γαλούχησαν μια ολόκληρη γενιά Ελλήνων φωτογράφων – απόψεις που θα μπορούσαν σε γενικές γραμμές να χαρακτηρισθούν συντηρητικές, σε αντιδιαστολή τουλάχιστον με τα φωτογραφικά τεκταινόμενα στο εξωτερικό. Όπως επισημαίνει η Αλεξάνδρα Μόσχοβη, «μέσα από τις σελίδες του περιοδικού *Ελληνική Φωτογραφία* [...] θα διαμορφώνονταν τα

¹ «Πρακτικόν Συγκροτήσεως Α' Διοικητικού Συμβουλίου». Αναφέρεται από την Αλίκη Τσίργιαλου στον τόμο *Ιωάννης Δ. Λάμπρος (1915-1988): Ευγενείς επισημάνσεις ενός ανήσυχου φακού*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2007, σελ. 15-16.

² Πέτρος Σανταμούρης, «Ελληνική Φωτογραφία», εφημ. *Το Βήμα*, 16/12/2001.

κριτήρια που νομιμοποιούσαν, για τον τότε φωτογραφικό κόσμο, μια φωτογραφία ως έργο τέχνης».³

Το πάθος του οδήγησε τον Μυλώφ να οργώσει κυριολεκτικά την Ελλάδα, σε μια προσπάθεια να συλλάβει με τον φακό όλες τις εκφάνσεις της καινούργιας του πατρίδας. Ο κατάλογος του αρχείου του θα μπορούσε να αποτελέσει γεωγραφικό λεξικό της Ελλάδας, από την Αιδηψό μέχρι το Χλεμούτσι. Παράλληλα, φωτογράφιζε μεθοδικά ανθρώπους, επαγγέλματα και παραδοσιακά έθιμα, αλλά και μεγάλες βιομηχανικές μονάδες όπως τα εργοστάσια της Πειραιϊκής-Πατραϊκής στην Καλλιθέα, το Καλυκοποιείο Ματσεινιώτη ή την Εριοβιομηχανία Ναούσης. Κάποιες από τις τελευταίες φωτογραφίες ήταν σίγουρα παραγγελίες, απόδειξη πως ο Μυλώφ θα πρέπει, όπως αρκετοί άλλοι μεταξύ των κορυφαίων φωτογράφων της ΕΦΕ την εποχή εκείνη, να θεωρηθεί τουλάχιστον εν μέρει επαγγελματίας φωτογράφος.

Η αισιόδοξη αυτή πεποίθηση, ότι δηλαδή θα ήταν δυνατόν, θεωρητικά τουλάχιστον, το όραμα ενός και μόνον φωτογράφου να συμπεριλάβει και να καταγράψει μια ολόκληρη κοινωνία, ήταν χαρακτηριστική πολλών Ελλήνων φωτογράφων της γενιάς του, με πρώτο βέβαια και καλύτερο τον Δημήτρη Χαρισιάδη, του οποίου ο κατάλογος αρνητικών και μόνον γεμίζει 57 παχιά κλασέρ. Τηρουμένων φυσικά των αναλογιών, το έργο και η πανοραμική ματιά του Παύλου Μυλώφ αντικατοπτρίζουν αρκετά πιστά το έργο και τις προθέσεις του μεγάλου Έλληνα φωτοδημοσιογράφου.

Το 1957 ο Μυλώφ συμμετέχει σε σημαντική ομαδική έκθεση στο Art Institute of Chicago. Οργανωμένη από τον Peter Pollack, υπεύθυνο του Φωτογραφικού Τμήματος του ιδρύματος, η έκθεση «Η Ελλάδα από 11 Έλληνες Φωτογράφους» (*Greece by Eleven Greek Photographers*) συμπεριλαμβάνει 42 έργα μελών της ΕΦΕ, με επικεφαλής τους Χαρισιάδη και Άρη Κωνσταντινίδη. Στο συνοδευτικό κείμενο της έκθεσης, ο επιμελητής σημειώνει: «Εδώ αντιπροσωπεύεται η Ελλάδα, μια χώρα όμορφη, ηλίου, θάλασσας και βουνών, αρχαίων μνημείων, βυζαντινών ναών, απλών ασβεστωμένων σπιτιών και μοντέρνων πόλεων [...] Είναι μια εικόνα της ζωντανής Ελλάδας, καμωμένη από τους δικούς της φωτογράφους, όπως εμφανίζεται για πρώτη φορά έξω από τη δική της χώρα».⁴

³ Αλεξάνδρα Μόσχοβη, «Η “απλή” και “ανόθευτος” φωτογραφία», στον τόμο *Φωτογραφικόν Πρακτορείον «Δ.Α. Χαρισιάδης»*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2009, σελ. 25.

⁴ Αλεξάνδρα Μόσχοβη, «Επιμελητικές πρακτικές περί φωτογραφίας» στο *Κριτική και τέχνη #4, Το έργο της επιμέλειας*, AICA Hellas, Αθήνα, Ιούλιος 2011, σελ. 115.

Την επόμενη δεκαετία, ο Μυλώφ συνέχισε να παίζει ρόλο στα φωτογραφικά δρώμενα της χώρας, πάντα στον χώρο της ΕΦΕ και της ερασιτεχνικής ή ημι-ερασιτεχνικής φωτογραφίας. Το 1962 έγραψε «μικρό εισαγωγικό κείμενο» στο βιβλίο του ερασιτέχνη φωτογράφου Ανδρέα Τ. Χάννα *Φωτογραφία: Η τέχνη της και τα μυστικά του σκοτεινού θαλάμου*. Σύμφωνα με τον Άλκη Ξανθάκη η έκδοση αυτή «αποτέλεσε πράγματι το πρώτο σύγχρονο και πρακτικό βιβλίο που είχε κυκλοφορήσει στα ελληνικά».⁵ Ολοσέλιδη εξάλλου φωτογραφία του Μυλώφ με τίτλο *Σπουδή γυμνού* συμπεριλαμβάνεται στην τελευταία έκδοση της *Ιστορίας της Ελληνικής Φωτογραφίας* του Ξανθάκη, όπου όμως το όνομά του φωτογράφου αναφέρεται συστηματικά λάθος ως Πέτρος Μυλώφ.

Η διάσωση κάθε σημαντικού σε όγκο ή ποιότητα φωτογραφικού αρχείου αποτελεί κέρδος όχι μόνο για την ιστορία του μέσου, αλλά και για την αναζήτηση και κατανόηση του χαμένου παρελθόντος – για την οποία αναζήτηση, όπως μας θυμίζει ο Προυστ, εξίσου σημαντικό ρόλο με τα ουσιώδη παίζουν τα εκ πρώτης όψεως επουσιώδη. Ποιος άλλος εκτός από το Μυλώφ διανοήθηκε τότε να φωτογραφίσει, εκτός από την Ακρόπολη των Αθηνών, το ταπεινό εσωτερικό ενός περιπτερού;

© Γιάννης Σταθάτος 2012

Πρώτη δημοσίευση: «Πάυλος Μυλώφ, Τα Κυθηρα του '60», κατάλογος έκθεσης, Follow Your Art Gallery, Κύθηρα 2012

⁵ Άλκης Ξανθάκης, *Ιστορία της Ελληνικής Φωτογραφίας*, Πάπυρος, Αθήνα 2008, σελ.465-6.